

EVANKELISLUTERILAISEN USKONNON KOE 14.3.2018 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkintoaineen sensorikokous on hyväksynyt seuraavat hyvän vastauksen piirteet.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijan uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen muodostumista. Evankelisluterilaisessa uskonnonopetuksessa perehdytään luterilaisuuteen ja muihin kristinuskon muotoihin, muihin uskontoihin sekä uskontoon ja uskonnottomuuteen ilmiöinä. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Uskonnon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksiosainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata kolmeen, neljään tai viiteen ja osan II tehtävistä korkeintaan kahteen. Kokelas ei voi saavuttaa kokeen maksimipistemäärää (120), jos hän ei vastaa kahteen osan II tehtävään.

Koe sisältää luonteeltaan ja vaatimustasoltaan erilaisia tehtäviä. Osa tehtävistä edellyttää tiivistä ja lyhyttä vastaamista, osa puolestaan laajojen aihepiirien hallintaa ja esseemuotoista vastausta. Tehtävät voivat sisältää aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Aineistojen tietoja tulee käyttää, soveltaa ja arvioida asianmukaisesti. Pääsääntöisesti vastauksessa tulee viitata aineistoihin. Tehtäviin voi sisältyä merkkimäärärajoituksia, jolloin kyse on vastauksen suositeltavasta enimmäispituudesta. Sitien merkkimäärän alittaminen ei alenna arvosanaa, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä ja ilmaisu selkeää. Huomattava merkkimäärän ylittäminen alentaa vastauksen arvosanaa kunkin tehtävän hyvän vastauksen piirteiden yhteydessä erikseen mainitulla tavalla.

Uskonnon kokeessa arvioidaan kokelaan tiedollista osaamista, tiedon käsittelyä ja vastauksen esitystapaa. Tiedollisen osaamisen osalta arvioidaan kokelaan uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemusta sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä. Lisäksi arvioidaan sitä, miten vastauksen sisältö vastaa tehtävänantoa ja miten onnistuneesti vastaus on rajattu. Kaikissa tehtävissä arvioinnin lähtökohtana on se, että vastausten tulee noudattaa tehtävänantoa. Mikäli tehtävässä edellytetään esimerkiksi vertailua, tätä korostetaan myös arvioinnissa. Tietosisältöjen suuri määrä ei ole ansio, mikäli tiedot ovat tehtävänannon kannalta epäolennaisia. Asiavirheet ja käsitteiden virheellinen käyttö alentavat vastauksen arvoa.

Tiedon käsittelyn osalta arvioidaan kokelaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Huomiota kiinnitetään esitettyjen näkökohtien vakuuttavuuteen, perusteluihin ja asioiden problematisointiin. Onnistunut vastaus ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoa aiemmin omaksuttujen tietojen pohjalta sekä arvioida asioita analyttisesti monista

eri näkökulmista. Lisäksi asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet on erotettu selkeästi toisistaan.

Esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista. Vastauksessa arvostetaan sujuvaa ja huoliteltua suomenkielistä asiatekstiä. Samojen asioiden toistaminen ja epäselvä tai sekava ilmaisutapa alentavat vastauksen arvoa.

Tiedollisen osaamisen tarkemmat kriteerit esitetään kunkin tehtävän kohdalla erikseen. Hyvän vastauksen piirteissä kuvataan kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä: hyvä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 50:tä prosenttia, sekä kiitettävä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 80:tä prosenttia. Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu. Mikäli tehtävä koostuu tavanomaista useammista osioista, pisteityksestä annetaan erilliset ohjeet. Laajoissa esseetehtävissä hyvän vastauksen piirteet ovat aina vain suuntaa-antavia. Ne sisältävät lähinnä lukiokursseihin liittyviä keskeisiä näkökohtia, mutta niiden lisäksi kokelaiden vastaukset voivat sisältää muita olennaisia seikkoja.

Yleisesti ottaen tiedollisen osaamisen ääripäitä ovat vastaukset, jotka eivät sisällä lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä, ja vastaukset, jotka osoittavat aihealueen erinomaista hallintaa. Viimeksi mainituille tunnusomaista on esimerkiksi, että käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä. Näiden ääripäiden väliin sijoittuu niin kutsuttu hyvä vastaus, joka sisältää joitakin aihealueen kannalta olennaisia asioita ja jossa käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Tällainen vastaus voi kuitenkin sisältää myös yksittäisiä asiavirheitä.

Tyypillisesti tiedollinen osaaminen, tiedon käsittely ja esitystapa kytkeytyvät vastauksissa toisiinsa, sillä aihekokonaisuuden kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen, asianmukaisten käsitteiden käyttö, argumentaation johdonmukaisuus ja tyyllillinen sujuvuus liittyvät yhteen. Alla esitetään erityisesti tiedon käsittelyä ja esitystapaa koskevat yleiset, suuntaa antavat kuvaukset, jotka havainnollistavat arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Heikoimmat vastaukset ovat tyyliään sekavia ja rakenteeltaan jäsentymättömiä ja vastaavat tehtävänantoon vain osittain tai eivät lainkaan. Tällaisissa vastauksissa tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi. Pistemäärältään tällaiset vastaukset jäävät tyypillisesti alle neljäsosaan kokonaispistemäärästä.

Alle puoleen kokonaispistemäärästä jäävät myös sellaiset vastaukset, joissa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite mutta jotka ovat rakenteeltaan jäsentymättömiä ja tyyliään sekavia. Tällaisiin vastauksiin voi sisältyä myös toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.

Hyvä vastaus merkitsee arvioinnissa noin puolta kokonaispistemäärästä. Tällainen vastaus vastaa pääosin tehtävänantoa, ja siinä esitetään useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävään kuuluvaa aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksessa on nähtävissä pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen. Vastaus voi kuitenkin olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen, ja perustelut voivat olla pintapuolisia.

Kiitettävä vastaus vastaa noin 80:tä prosenttia kokonaispistemäärästä. Tällaisessa vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on onnistuttu liittämään

johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu. Vastauksessa esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia, ja tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.

Kaikkein korkeimpiin pistemääriin yltäville vastauksille on edellä mainittujen asioiden lisäksi tyypillistä, että niistä ilmenee aihealueen syvällinen ymmärtäminen ja kyky liittää asiat laajempiin yhteyksiin. Tehtävään sisältyviä aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Vastaukset ovat perusteluiltaan vakuuttavia ja kokonaisuutena hyvin argumentoituja. Ne voivat sisältää myös kekseliäitä ja yllättäviäkin näkökulmia sekä avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Uskonnon digitaalisen ylioppilaskokeen arviointi

Pistemäärät	alle 25 %	25–50 %	50 % hyvä vastaus	80 % kiitettävä vastaus	yli 80 %
<p>Tiedollinen osaaminen: arvioidaan opsin asiasisällön tuntemusta, käsitteiden asianmukaisista ja täsmällistä käyttöä, sisällön ja tehtävänannon vastaavuutta sekä vastauksen rajausta</p>	<p>sisältää hyvin vähän tai ei lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä</p>	<p>esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite</p>	<p>sisältää useita aihealueen kannalta olennaisia asioita, käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista; vastaus voi sisältää myös yksittäisiä asiasivirheitä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)</p>	<p>osoittaa aihealueen kiitettävää hallintaa; käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)</p>	<p>osoittaa aihealueen syvällistä ymmärtämistä ja kykyä liittää asiat laajempiin yhteyksiin</p>
<p>Tiedon käsittely ja esitystapa: arvioidaan kokeiltaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa tietoa; esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista</p>	<p>tyylliltään sekava ja rakenteeltaan jäsentymätön; vastaa tehtävänannon osittain tai ei lainkaan; tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi</p>	<p>rakenteeltaan jäsentymätön ja tyylliltään sekava; voi sisältää toisintoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta</p>	<p>vastaa pääosin tehtävänantoa; esitetty useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia; tehtävän aineistoa on hyödynnetty joiltain osin ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä; pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen; voi olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen; perustelut voivat olla pintapuolisia</p>	<p>useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on liitetty johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi; vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu; esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia; tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti</p>	<p>tehtävän aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen; perustelut ovat vakuuttavia ja hyvin argumentoituja; voi sisältää kekseliäitäkin näkökulmia ja avauksia vaihtoehtoisin lähestymistapoihin</p>

Osa I

1. Väittämiä uskonnoista (20 p.)

Kirkkohistoria ja kirkkotieto

- 1.1. oikein
- 1.2. väärin
- 1.3. väärin
- 1.4. oikein
- 1.5. väärin

Kristillinen oppi

- 1.6. väärin
- 1.7. oikein
- 1.8. oikein
- 1.9. väärin
- 1.10. väärin

Uskontojen pyhä kirjallisuus

- 1.11. oikein
- 1.12. väärin
- 1.13. väärin
- 1.14. oikein
- 1.15. väärin

Itä-Aasian uskonnot

- 1.16. oikein
- 1.17. väärin
- 1.18. väärin
- 1.19. oikein
- 1.20. väärin

2. Buddhalainen opetus hyvästä elämästä (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas tarkastelee buddhalaisuuden käsityksiä hyvästä elämästä.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas kuvaa kolmea näkökohtaa, jotka liittyvät buddhalaiseen opetukseen hyvästä elämästä. (Pelkkä opetusten nimeäminen ei riitä.) Näitä ovat esimerkiksi seuraavat näkökohdat:

- Siddhartha Gautama Buddhan opetus ja elämä toimivat esikuvana.
- Moraalikäsitys perustuu ajatukseen karman laista.
- Buddhalaisen tavoite elämässä on valaistua ja päästä siten pois elämän kiertokulusta. Valaistuminen saavutetaan ymmärtämällä neljä jaloa totuutta ja noudattamalla kahdeksanosaista tietä.
- Kolme jalokiveä hyvän elämän perustana: Buddha, dharma ja sangha.
- Hyvän elämän lähtökohdaksi on sen oivaltaminen, että mikään ei ole pysyvää (anatta-oppi).
- Eri koulukunnilla on erilainen käsitys siitä, kuka voi valaistua ja miten.
- Valaistuminen pyritään saavuttamaan meditoimalla. Erilaiset meditaatiotekniikat auttavat rauhoittamaan mielen ja saavuttamaan valaistumisen.
- Buddhalaiset eivät puhu hyvistä tai pahoista teoista vaan taitavasta ja taitamattomasta toiminnasta.
- Taitavaan toimintaan liittyy monia moraaliohjeita, joiden sisältö poikkeaa jonkin verran eri suuntauksissa. Yleisesti kuitenkin ajatellaan, että kaikkia ihmisiä koskevia ohjeita on viisi. Niihin kuuluvat kaiken elollisen kunnioittaminen sekä pidättäytyminen valehtelemisesta, varastamisesta, mieltä sumentavien päihteiden käytöstä sekä vahingoittavasta sukupuolisuuden harjoittamisesta. Buddhalaisessa moraalissa ei kuitenkaan korosteta mekaanista sääntöjen noudattamista vaan mielentilaa, jossa ihminen pyrkii toimimaan itsensä ja muiden parhaaksi.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas kuvaa syvällisesti valaistumista elämän tavoitteena, valaistumiseen johtavia keinoja sekä buddhalaisia moraaliohjeita. Kokelas tuo esiin, että buddhalaisuuden piirissä on erilaisia opetuksia hyvästä elämästä. Kiitettävässäkin vastauksessa ei edellytetä kaikkien näkökohtien yksityiskohtaista esittelyä. Ajankohtaiset esimerkit ovat lisäansio.

3. Pyhä Henki (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 3.1. voi saada enintään 10 pistettä ja kohdasta 3.2. enintään 10 pistettä.

3.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas esittelee kristinuskon opetusta Pyhästä Hengestä.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) Pyhää Henkeä on luonnehdittu kristillisen jumalakäsityksen näkökulmasta. Vastauksessa esitetään vähintään kaksi seuraavista luonnehdinnoista:

- Vaikka kristinuskon on monoteistinen uskonto, siihen kuuluu triniteettioppi, jonka mukaan Pyhä Henki on Jumalan kolmas persoona.

- Raamatussa kerrotaan, miten Pyhä Henki vuodatettiin helluntaina.
- Pyhän Hengen tehtävänä on pyhittää, rakentaa seurakuntaa ja vahvistaa uskovia.
- Lännen kirkon mukaan Pyhä Henki lähtee Isästä ja Pojasta (filioque), idän kirkon mukaan Pyhä Henki lähtee Isästä.
- Monissa kirkkokunnissa kuten luterilaisuudessa katsotaan, että Pyhä Henki saadaan sakramenttien välityksellä.
- Pyhän Hengen opetetaan avaavan Raamatun sanomaa.
- Pyhään Henkeen liittyvät niin kutsutut armo- tai henkilölahjat, mm. kielilläpuhuminen ja profetointi.
- Pyhään Henkeen liitetään Raamatussa mainitut Hengen hedelmät, kuten rakkaus, ilo, rauha jne.
- Pyhän Hengen luonne ja tehtävät on määritelty uskontunnustuksissa, ekumeenisissa kirkolliskokouksissa ja dogmeissa.
- Pyhän Hengen vaikutusta korostetaan erityisesti karismaattisissa liikkeissä.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) Pyhän Hengen on todettu kuuluvan Pyhään Kolminaisuuteen, ja lisäksi vastauksessa tarkastellaan useita edellä mainituista luonnehdinnoista.

3.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten hyvin perustellen kokelas soveltaa kristillistä opetusta Pyhästä Hengestä tehtävän aineistona oleviin kuviin. Kumpaakin kuvaa koskeva analyysi arvioidaan erikseen siten, että kummastakin on mahdollista saada korkeintaan viisi pistettä. Vastaus on kuitenkin mahdollista rakentaa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jossa kuvia voidaan myös vertailla.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kuvan 3.A on tunnistettu esittävän kristillistä kastetta. Lisäksi vastauksessa on todettu, että luterilaisen opetuksen mukaan kasteessa ihminen saa Pyhän Hengen. Kuvan 3.B on tunnistettu esittävän karismaattista tilaisuutta, ja vastauksessa on todettu, että monissa kristillisissä liikkeissä Pyhän Hengen ajatellaan toimivan tällaisissa yhteyksissä. Viiteen pisteeseen on mahdollista päästä myös toisen kuvan erittäin ansiokkaalla tulkinnalla.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kuvan 3.A analyysissä esitetään edellisten lisäksi joitakin kasteeseen, kastetilaisuuteen tai Pyhään Henkeen liittyviä lisänäkökohtia, esimerkiksi joitain seuraavista:

- Vastauksessa kuvaa on tulkittu ansiokkaasti: kyseessä on luterilainen kotikaste.
- Kasteessa sana yhtyy veteen.
- Kaste toimitetaan Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.
- Kuvassa kyseessä on lapsen kaste. Esimerkiksi luterilainen, katolinen ja ortodoksinen kirkko kastavat lapsia. Kaikki kristilliset liikkeet eivät hyväksy lapsikastetta.
- Kaste perustuu kaste- ja lähetyskäskyyn. Taustalla on myös kertomus siitä, miten Johannes Kastaja kastoi Jeesuksen.
- Luterilaisessa kirkossa kaste toimitetaan yleensä valelemalla, kun taas esimerkiksi ortodoksisessa kirkossa kaste suoritetaan upottamalla.
- Luterilaisen käsityksen mukaan Pyhä Henki toimii erityisesti sakramenttien välityksellä.

Myös kuvan 3.B analyysissä esitetään joitakin lisänäkökohtia, esimerkiksi seuraavia karismaattisuuteen ja Pyhään Henkeen liittyviä luonnehdintoja:

- Karismaattisissa liikkeissä (esim. helluntailaiset) korostetaan Pyhän Hengen suoraa vaikutusta ja kokemuksia Pyhällä Hengellä täyttymisestä (henkikaste).
- Karismaattiset tilaisuudet ovat tyypillisesti spontaaneja ja emotionaalisesti latautuneita, niihin sisältyy usein Jumalan ylistämistä ja sairaiden parantamista.
- Karismaattisuus sekoittuu joissain osissa maailmaa muihin uskonnollisiin perinteisiin ja saa synkretistisiä muotoja.
- Karismaatikot viittaavat Raamatussa mainittuihin armo- tai henkilöihin, joita ovat muun muassa kielillä puhuminen, profetointi, profetoinnin selittäminen ja sairaiden parantaminen.

4. Raamattua käsittelevien tekstien vertailu (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan kokelaan taitoa soveltaa tietojaan Raamatun tutkimuksesta ja tulkinnasta tehtävän aineistoihin sekä vertailla teksteissä havaitsemiaan piirteitä ja niiden taustalla olevia lähestymistapoja.

Aineisto 4.A on ote Raamatusta. Sen tarkoituksena on helpottaa kyseistä raamatunkohtaa koskevien kirjoitusten tarkastelua. Vastauksessa ei edellytetä aineiston 4.A käsittelyä, joskin perusteltuja viittauksia siihen pidetään ansiona.

Teksti 4.B edustaa tieteellistä lähestymistapaa. Siihen liittyy esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- kiinnostus tekstin syntyyn, kuten sen lähteisiin ja rakenteeseen
- kiinnostus historiallisiin kysymyksiin, kuten enkeliuskoon antiikissa
- asiatyyli
- viitteiden käyttö; tekstiä ei ole tarkoitettu ääneen luettavaksi.

Teksti 4.C edustaa hengellistä ja uskonnollista lähestymistapaa. Siihen liittyy esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Raamatun tekstin henkilökohtainen merkitys
- Raamatun tekstin merkitys kirkon opille
- Raamatun tekstin tarkastelu ajankohtaisten asioiden valossa ja toisinpäin
- puhekielisyys, kuulijoiden puhuttelu, maininta sunnuntaista.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas erottaa toisistaan hengellisen lähestymistavan ja tieteellisen lähestymistavan. Kokelas tarkastelee aineistoon viitaten vähintään kahta esimerkkiä siitä, miten nämä lähestymistavat eroavat toisistaan.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas antaa useita esimerkkejä siitä, miten kyseisissä teksteissä hengellinen ja tieteellinen lähestymistapa eroavat toisistaan. Kokelas ymmärtää laajemmin näiden kahden lähestymistavan eron, mikä ilmenee esimerkiksi viittauksena tieteelliseen raamatuntutkimukseen ja sen tavoitteisiin. Lisäksi kokelas kiinnittää huomiota aineistotekstien tyyliin ja pohtii esimerkiksi sitä, millaiseen tarkoitukseen tekstit on kirjoitettu (eksaktia tunnistamista kommentaariksi tai saarnaksi ei vaadita). Ansiona voidaan pitää tekstiaineiston liittämistä mikkelinpäivään eli enkelien sunnuntaihin.

5. Uskonto ja mielenterveys (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja kypsästi kokelas analysoi uskonnon mahdollisia vaikutuksia ihmisen mielenterveyteen.

Vastauksen voi rakentaa monella eri tavalla. Uskonnon vaikutuksia voi hahmottaa esimerkiksi uskonnon eri ulottuvuuksien näkökulmasta: muun muassa uskontoon liittyvät uskomukset, rituaalit ja uskonnolliset yhteisöt voivat vaikuttaa ihmisen mielenterveyteen myönteisesti tai kielteisesti.

- Uskontoon liittyvät uskomukset voivat tukea mielenterveyttä esimerkiksi vahvistamalla ihmisen kokemusta elämänsä tarkoituksesta ja mielekkyydestä sekä vahvistamalla luottamusta ja toivoa. Uskontoon voi liittyä myös uskomuksia, jotka aiheuttavat pelkoa, syyllisyyttä, ahdistusta ja itsetuhoista käytöstä.
- Uskonnolliset rituaalit voivat tukea ihmisen mielenterveyttä luomalla esimerkiksi turvallisuuden tunteen ja kokemuksen huolenpidosta. Myös kokemus katumuksesta ja anteeksi saamisesta voi tukea mielenterveyttä; tähän liittyy esimerkiksi katumuksen sakramentti/rippi. Rituaaleihin voi liittyä myös pakkomielleisyyttä, joka vaikuttaa kielteisesti mielenterveyteen.
- Hyvä uskonnollinen yhteisö voi tarjota turvallisen sosiaalisen verkoston ja tukea ihmisen hyvinvointia ja kokemusta siitä, että hän on yhteisön jäsen. Uskonnollinen yhteisö voi kuitenkin vaikuttaa myös kielteisesti ihmisen mielenterveyteen. Kielteisesti vaikuttaville yhteisöille on tyypillistä pyrkimys kontrolloida voimakkaasti jäsentensä käytöstä, ajattelua ja tunteita. Usein myös jäsenten mahdollisuutta tiedon saamiseen ja kanssakäymiseen ryhmän ulkopuolisten ihmisten kanssa pyritään rajoittamaan. Uskonnollisen ryhmän autoritäärinen johtajuus ja arvostelun kieltäminen voivat myös vaikuttaa kielteisesti jäsenten mielenterveyteen.
- Kokelas voi tarkastella uskonnon vaikutuksia mielenterveyteen myös uskonnollisten kääntymiskokemusten ja uskonnollisesta yhteisöstä eroamisen tai erottamisen näkökulmista.
- Kokelas voi tarkastella myös uskonnollisten yhteisöjen tekemää mielenterveystyötä ja sielunhoitoa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas mainitsee muutamia näkökohtia, jotka sisältävät esimerkkejä sekä siitä, miten uskonto voi tukea ihmisen mielenterveyttä että siitä, miten uskonto voi vaarantaa ihmisen mielenterveyden. Vastauksessa analysoidaan tarkemmin vähintään kahta näkökulmaa.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas analysoi monipuolisesti uskonnon vaikutuksia mielenterveyteen käsittelemällä sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Kokelas voi myös pohtia uskonnon ja mielenterveyden vuorovaikutteista suhdetta: ihmisen mielenterveys voi vaikuttaa siihen, millaiset piirteet uskonnollisuudessa korostuvat ja toisaalta tietynlainen uskonnollinen ympäristö voi vaikuttaa siihen, millainen mielenterveys sen piirissä olevilla ihmisillä on. Havainnolliset esimerkit nostavat vastauksen arvoa. Myös kehitys- ja persoonallisuuspsykologian näkökulmat ovat lisäansioita.

6. Arjen etiikkaa (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja oivaltavasti kokelas arvioi videon tapahtumia kristillisen etiikan näkökulmasta.

Videossa aikuinen mies käyttäytyy uhkaavasti linja-autopysäkillä linja-autoa odottavaa lasta kohtaan. Linja-autossa miehellä ei ole tarpeeksi rahaa lipun ostamiseen, ja lapsi maksaa miehen matkan. Muut linja-auton matkustajat taputtavat; mies on mietteissään, kun taas lapsi vaikuttaa tyytyväiseltä. Videon tapahtumia voi tulkita siten, että miehellä on rasistisia ennakkoluuloja poikaa kohtaan.

Videon tapahtumia voi tarkastella muun muassa seuraavista kristilliseen etiikkaan liittyvistä näkökulmista:

- anteeksianto
- pahan maksaminen hyvällä, tulisien hiilien kokoaminen toisen pään päälle
- vihollisen rakastaminen
- lähimmäisen rakastaminen (rakkauden kaksoiskäsky), kaikki ihmiset lähimmäisinä
- asettuminen toisen asemaan (kultainen sääntö)
- kristillinen ihmiskäsitys (ihminen on Jumalan kuva, ihmisten samanarvoisuus)
- häpeä, synnintunto, katumus
- tapahtumien vertautuminen joihinkin Raamatun kertomuksiin, esimerkiksi kertomukseen laupiaasta samarialaisesta

Hyvässä vastauksessa (10 p.) videon tapahtumia arvioidaan pintapuolisesti vähintään kolmesta kristillisen etiikan kannalta perustellusta näkökulmasta tai syvällisesti vähintään yhdestä näkökulmasta.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) videon tapahtumien arviointi suhteessa kristilliseen etiikkaan on monipuolista ja syvällistä. Videon tapahtumien liittämistä ajankohtaisiin tapahtumiin tai keskusteluihin pidetään ansiona.

Osa II

7. Islamin kannatus ja monimuotoisuus (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 7.1. voi saada enintään 15 pistettä ja kohdasta 7.2. enintään 15 pistettä.

7.1. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten tarkasti ja jäsenytyneesti kokelas analysoi islamin kannatusta eri puolilla maailmaa ja tulkitsee tehtävän aineiston karttoja.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas kuvaa islamin kannatusalueet pääpiirteissään. Lisäksi kokelas vertailee karttojen eroja ja yhtäläisyyksiä, jolloin hän ottaa huomioon sekä muslimien absoluuttisen määrän että prosentuaalisen osuuden kunkin maan väestöstä.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas edellä mainittujen seikkojen lisäksi taustoittaa kartoissa havaittavia eroja mainitsemalla esimerkiksi joitakin seuraavista näkökohdista:

- Muslimeja on eniten Pohjois-Afrikan maissa, Lähi-idässä ja osassa Aasian maista.
- Väestömäärältään suurissa Intiassa ja Indonesiassa on väestömäärältään eniten muslimeja. Koska näissä maissa on myös muihin uskontokuntiin kuuluvia kansalaisia, muslimien prosentuaalinen osuus on kuitenkin pienempi kuin useassa Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maassa.
- Vähiten muslimeja elää Amerikan mantereella ja Euroopassa.
- Islamin suosioon tietyillä alueilla ovat vaikuttaneet monet historialliset syyt, kuten islamin synty Lähi-idässä ja arabien Pohjois-Afrikan valloitus keskiajalla.
- Islamin vähäiseen suosioon tietyillä alueilla vaikuttaa muun muassa muiden uskontojen keskeinen asema, esimerkiksi hindulaisuuden asema Intian etnisenä uskontona tai kristinuskon vahva asema eteläisessä Afrikassa.
- Kannattajamääriin vaikuttaa myös valtion uskontopolitiikka (esim. Iranin teokratia tai Kiinan torjuva uskontopolitiikka).
- Muslimien määrään Euroopassa vaikuttaa kasvava maahanmuutto ja pakolaisuus. Muslimeja on muuttanut jo aiemmin esimerkiksi Ranskaan sen entisistä siirtomaista.

7.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja jäsentyneesti kokelas tarkastelee islamin monimuotoisuutta.

Esimerkkejä islamin monimuotoisuudesta on lukuisia. Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas antaa vähintään kolme esimerkkiä islamin monimuotoisuudesta, joka näkyy esimerkiksi opissa, uskonnollisissa tavoissa tai arkkitehtuurissa. Tämän lisäksi kokelas osaa perustella uskotavasti, mistä tämä monimuotoisuus johtuu (vähintään yksi tekijä).

Monimuotoisuuteen vaikuttavat muun muassa seuraavat tekijät:

- islamin eri suuntaukset (sunnalaisuus, šiialaiset ryhmät, suufilaisuus)
- Koraanin, sunnan ja šarian tulkintaan liittyvät erot (esim. fundamentalistinen, traditionalistinen ja liberaali tulkinta)
- kulttuurinen moninaisuus, laaja maantieteellinen levinneisyys
- elinkeino- ja elintasoerot muslimiyhteisöissä
- uskonnollisuuden erot eri ryhmissä: naiset/miehet, maaseudulla/kaupungeissa asuvat, nuoret/vanhat jne.
- islamin vuorovaikutus muiden aatteiden kuten nationalismin, sekularismin tai feminismin kanssa.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas kuvaa monipuolisesti ja jäsentyneesti islamin monimuotoisuutta ja sen syitä. Vastaus sisältää useita havainnollisia esimerkkejä monimuotoisuudesta ja useita siihen vaikuttavia syitä.

8. Uskontojen historian tunteminen (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 8.1. voi saada enintään 15 pistettä ja kohdasta 8.2. enintään 15 pistettä. Suorat viittaukset aineistoon eivät ole välttämättömiä korkeimpienkaan pisteiden saamiseksi.

8.1. (15 p.)

Tehtävässä arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja asiantuntevasti kokelas erittelee valitsemiensa uskontojen historian käyttöä poliittisiin ja ideologisiin tarkoituksiin. Esimerkit voivat koskea menneisyyttä tai nykypäivää. Vastauksessa voi käsitellä historian käyttöä sekä myönteisessä että kielteisessä merkityksessä.

Vastaus sisältää esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Islamin osalta vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi Muhammadin johtaman umman tai varhaisten islamilaisten kalifaattien vaikutusta islamin yhteiskuntaihanteisiin sekä ristiretkien merkitystä länteen liitettyjen kielteisten mielikuvien muodostumisessa ja ylläpitämisessä erityisesti islamilaisten ääriliikkeiden piirissä. Tarkastella voi myös islaminvastaista käsitystä, jossa islamin historia esitetään väkivaltaisena ja islam sen vuoksi nähdään uhkana länsimaiselle kulttuurille.
- Juutalaisuuden osalta vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi ajatusta luvatusuudesta maasta ja Israelin valtion muodostumista, juutalaisuuden suhdetta sen piirissä syntyneeseen Jeesus-liikkeeseen ja kristinuskoon sekä antisemitismia.
- Hindulaisuuden osalta vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi hindulaisuuden pitkää historiaa Intiassa, sen pohjalta luotua poliittista mielikuvaa Intiasta nimenomaan hindulaisena maana sekä tähän liittyviä kielteisiä asenteita uskonnollisiin vähemmistöihin, erityisesti muslimeihin. Tarkastella voi myös Intiassa edelleen ilmenevää kastisyrjintää tai länsimaissa vallitsevaa mielikuvaa hindulaisuudesta rauhanomaisena uskontona.

Edellä mainittujen näkökohtien lisäksi kokelas voi käsitellä myös muita teemaan soveltuvia esimerkkejä.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) on valittu kaksi käsiteltävää uskontoa ja eritelty molemmista pintapuolisesti vähintään yhtä tehtävänannon kannalta olennaista näkökohtaa. Yhden uskonnon ansiokkaasta käsittelystä on mahdollista saada enintään 8 pistettä.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kahdesta valitusta uskonnosta on eritelty molemmista vähintään yhtä tehtävänannon kannalta olennaista näkökohtaa syvällisesti tai käsitelty useampia näkökohtia pintapuolisemmin. Vastauksessa on eritelty historian poliittisen ja ideologisen käytön aika, toimijat ja luonne: milloin kyseisellä tulkinnalla on ollut suosiota, ketkä tai mitkä ryhmittymät tulkintaa edustavat ja millaisiin tapahtumiin ja oletuksiin tulkinta perustuu.

Ansiona pidetään, jos kokelas arvioi kriittisesti historian käyttöä esimerkeissään.

8.2. (15 p.)

Tehtävässä arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja syvällisesti kokelas arvioi uskontojen historian tuntemisen merkitystä nykypäivän ilmiöiden ymmärtämisessä. Lisäksi arvioidaan kokelaan esittämien esimerkkien osuvuutta.

Vastaus sisältää esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Historian tunteminen auttaa ymmärtämään ihmisten ja ihmisryhmien identiteettiä, kristinuskon osalta esimerkiksi katolisuuden roolia italialaisuudessa, ortodoksisuuden roolia venäläisyydessä tai luterilaisuuden roolia suomalaisuudessa.

- Historian tapahtumat ja niistä tehdyt tulkinnat vaikuttavat ihmisten nykyisiin asenteisiin, mielikuviin ja toimintaan (esim. juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin väliset jännitteet Lähi-idässä ja läntisessä maailmassa tai hindulaisuuden ja islamin välinen jännite Intiassa).
- Kun tuntee uskontoja ja niiden historiaa, on edellytyksiä torjua vääriin käsityksiin perustuvia ennakkoluuloja.
- Historian tapahtumat ovat muokanneet nykyisiä olosuhteita.
- Uskontojen historia elää myös nykypäivässä, esimerkiksi uskonnollisissa rakennuksissa, taiteessa, perinteissä ja rituaaleissa.

Vastaus voi sisältää myös muita oivaltavia näkökohtia. Vastauksessa voidaan argumentoida myös sen puolesta, ettei historian tuntemisella ole suurta merkitystä nykyisyyden ymmärtämisessä, mutta tällöinkin perustelujen tulee olla uskottavia.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) historian tuntemisen merkitystä arvioidaan vähintään kahdesta näkökulmasta, joita molempia havainnollistetaan vähintään yhdellä esimerkillä.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) historian tuntemisen merkitystä arvioidaan syvällisesti vähintään kahdesta näkökulmasta tai pintapuolisemmin useasta näkökulmasta. Vastaus sisältää useita havainnollisia esimerkkejä, jotka on esitetty täsmällisesti. Aineistossa esitettyjen MacMillanin näkemysten pohtimista pidetään ansiona, mutta sitä ei edellytetä korkeimpiin pisteisiin.

9. Kohtuusteetit ja kymmenen käskyä (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 9.1. voi saada enintään 10 pistettä ja kohdasta 9.2. enintään 20 pistettä.

9.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja jäsenytyneesti kokelas analysoi kymmenen käskyn merkitystä kristinuskossa.

Kymmenen käskyn merkitystä kristinuskossa voi lähestyä monesta eri näkökulmasta, esimerkiksi analysoimalla käskyjen sisältöä ja sitovuutta kristinuskon näkökulmasta tai vertaamalla kristinuskoa juutalaisuuteen. Vastaus voi sisältää esimerkiksi seuraavia näkökulmia:

- Käskyt liittyvät sekä ihmisen jumala- että lähimmäissuhteeseen (etiikkaan). Käskyt 1–3 (1. taulu) määrittävät jumalasuhtetta: ei saa pitää muita jumalia, Jumalan nimeä ei saa käyttää väärin, ja on pyhitettävä Jumalan määräämä lepopäivä. Käskyt 4–10 (2. taulu) määrittävät suhdetta lähimmäisiin ja maailmaan, omaisuuteen jne.
- Kokelas voi myös arvioida käskyjen aikasidonnaisuutta ja relevanttiutta nykyaikana.
- Kristinuskossa käskyt voidaan tiivistää rakkauden kaksoiskäskyyn, toinen taulu myös kultaiseen sääntöön (Jeesus).
- Luterilaisuudessa käskyjä selitetään Katekismuksessa.
- Luther muutti käskyjä poistamalla toisen käskyn (kuvan tekeminen Jumalasta) ja jatkamalla viimeisen käskyn kahteen osaan.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas analysoi käskyjen merkitystä kristinuskossa jostakin perustellusta näkökulmasta. Vastauksesta käy ilmi, että kymmenen käskyä sisältää kristinuskon

etiikan kannalta tärkeitä periaatteita, mutta niiden lisäksi kristilliseen etiikkaan kuuluu myös muita periaatteita ja tarkennuksia kymmenen käskyn periaatteisiin.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kymmenen käskyn merkitystä kristinuskossa analysoidaan monipuolisesti ja jäsentyneesti.

9.2. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten oivaltavasti ja monipuolisesti kokelas arvioi kohtuusteesejä kymmenen käskyn näkökulmasta.

Vastauksen voi rakentaa eri tavoin. Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas esittää huomioita teesien kokonaisuudesta ja arvioi vähintään kolmea teesiä suhteessa kymmeneen käskyyn.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas tarkastelee sekä teesien kokonaisuutta että useita yksittäisiä teesejä ja arvioi syvällisesti ja monipuolisesti, miten ne suhteutuvat käskyihin. Kokelas kiinnittää huomiota käskyjen aikasidonnaisuuteen. Vastaus voi sisältää myös kriittisiä huomioita sekä teeseistä että käskyistä, kuten havaintoja siitä, puuttuuko niistä jotakin olennaista. Kokelas voi pohtia teesejä myös yleisemmin suhteessa kristilliseen etiikkaan, kuten Vuorisaarnaan. Erityisenä ansiona pidetään myös sitä, mikäli kokelas mainitsee kohtuuden/kohtuullisuuden olevan aristoteelinen hyve ja yksi kardinaalihyveistä.